

Екипът на дигитален архив „Стари Цариброд“ представя на Вашето внимание част от книгата „Димитровградският /Царибродският/ говор“ на изследователя Рангел Божков. Както самият автор споделя, целта на това изследване е да се представят характерните особености на царибродския диалект, като част от северозападните български говори и по-специално нерезделна част от белоградчишко-трънския диалект и в географско отношение негов център.

Нашето желание е чрез бесплатен и неограничен достъп, широката общественост да се запознае с този интересен труд и да подпомогне дейността на различни изследователи на царибродската култура, история и писменост в нейните разнородни аспекти на развитие.

Приятно четене!

Екипа дигиталног архива “Стари Цариброд“ Вам представља део књиге “Димитровградски / Царибродски/ говор“ аутора Рангела Бошкова. Као што је и сам аутор рекао, циљ његовог исраживања је био да се представе карактеристике и особине царибродског дијалекта, као дела северо-западних бугарских говора и посебно као саставног дела дијалекта области Белоградчика и Трна.

Наша жеља је да се путем бесплатног и неограниченог приступашира јавност упозна са овим интересантним радом, као и да се помогне активност других људи који истражују царибродску културу, историју и писменост у различитим фазама њиховог развоја.

Пријатно читање!

да се направи като извод, не е само обикновеното признание, че северозападните ни говори разполагат с голямо богатство от наречия и обстоятелствени изрази, а от много по-голямо значение е, че и тук... проличава ясно, че двете половини на нашите говори — северната и южната — са били изложени през своето историческо развитие на външни влияния, което положение особено проличава в южната част, където една силна народностна и говорна вълна, дошла от югозапад, се е помъчила, и то с успех, да промени първичния облик на южните северозападни говори.

Така ще трябва да си обясним онова разнообразие от наречия и обстоятелствени изрази, което забелязваме в Южно-северозападна България в противовес на северна . . .“

По състата в наречията в царибродския говор биват прости (едре, дёка, куде, скдро, съде, съеа, тека, унүtre и др.) и сложни. Сложните наречия се делят на производни (вдэрзми, изоздл, исполѣк, наприпус, подзиме, понадвдрака и др.) и словосъчетания (вѣрти-сущи, крѣво-лево, навам-натам, надвѣ-натри, нагдр-надл, одедре-одгдре, тека-току и др.).

Наречията-словосъчетания не са много на брой. Производните наречия⁹⁴ по количество надвишават не само наречията-словосъчетания, но и простите наречия, чиято група е също голяма.

Наречията, както е известно, са неизменячаща част на речта. Разбира се, става дума за парадигматична неизменяемост (*досъгът*, *шутром*, *щучера*, *никуде* и т. н.). Иначе в говора се открива една пъстра картина от различни фонетични форми на наречия (*додек-додека*, *навам-навамо*, *однётре-однётре-однётре*, *съ-сега-съгъ*, *тъгъ-тегъ-тъгъ-тегай-тъгай-тигай* и т. н.). Много е разнообразна и картината на словообразователната синонимика (*блъза-блъско*, *изозгр-изозгрка*, *боже-божем-божема*, *исполък-исполъчка*, *одовут-одовутка*, *понадвор-понадворка*, *уш-ушки-ушкима* и др.). Фонетичният вариант и словообразователните синоними не са характерни само за наречията за време.

В категорията на наречията се откриват много застинали форми, които свидетелствуват за миналото състояние на говора. Това са най-често стари родителни (*ձցլածի*, *ձցրուկե* и др.), винителни (*ձնի՛չ* и др.), творителни (*ձարոմ*, *լեշուկօմ*, *ձնիմ*, *նծիմ* и др.) и местни (*հօրե*, *իստրե*, *լետե* и др.) падежни форми.

По произход нарецията са образувани⁹⁵ от: а) прилагателни имена. Тази група е най-многобройна и се свързва с формата за среден род на прилагателните имена. Срещат се нареция с окончание -о (бескъсно, въсело, вътре и т. н.) и с окончание -е (добрѣ, зле и т. н.). Втората група обикновено е стар местен падеж и е малобройна; б) глаголи (дебнешком, одечката и т. н.); в) съществителни имена (въздейн, гърбом, бделади, дружке и т. н.); г) числителни имена (еднуш, ддвъе, дтрни, първин и т. н.).

По значение, т. е. според обстоятелството, което изразяват, наречията се разпределят в следните основни групи:

а) за място: близо, (бліза), близко, вѣрзими, горе, доле, далеко, доземи, извеско, изнѣтуре (изнѣтуре), изоздда (изозддолка).

изокдол, исподнапрет, наблизо (наблиза), наставка, наглаву, нагдр-нааддол, нагдру, надвдр, надвдрка, наадdle, нааддолшке, наадъли, наадължину, наадът (наадъде), наадътка, наадълъчки, наадземи, нанагдр (нанааддре), нанагдрн'о, нанаддол (нанааддоле), нанаддолн'о, нанаддолък, нанапрет (нанапрёде), на-прётка, нанапрётка, напрет (напрёде, напрёши), наадкол, насрёт, насрёт-ка, настран (настрану), одалёко, одземи, однадвдр, одозгдр (одозгдре), одозгдрка, одоздол (одоздоле), одоздолка, однýтуре (однётре, одунýтуре, одунётре), околвърс, оспрёде, дстрану, понадвор, понадворка, подземи, понаддолшке, рàздалек, ўземи, ўместо, унýтуре (унётре), ўпърсти, ўсвет и др.;

б) За време: вечером, въздухън, дъвка, дълани, дългадне, дореда, доскоро, досъгъ, дочас, другош, дънем, дънту, дънъс, дънъска, есенъска, зъме, зъмето, изътуро, ютуре, ютурдън, ютурото, ютуром, ючера, квѣтеру, лани, лете, летоска, наавчер, наавчевр, наадорай, наесен, наадот, наалто, наапладне, нааролет, нааскоре, начѣска, идчем, почту, бреме, одавна, одвечер, однапрѣт (однапрѣш), однапрѣтка, одоцѫтра, онъадън, отодавна, отвика, отпадне, оциутра, подзиме, подочас, подчас, привечер, пролетоска, първ, първайн, сабале, сега (съга, са), скдро (скорѣ), сношка, средноч, съноч, ювреме, юесен, юлето, юпролести, ускорѣ, час и др.;

в) за начин: бâвно, башкâ, безврèдно, безгрèшно, безочаљво, буй-
но, бôрже, вёсело, вîтто, вôззнак, гладно, гôркô, г' ôтуре, дайма, двойно,
sûrbар, еднâкво, еёнък (еднъга), еднûш, еднûшка, ёфтино, жâлно, жêшко,
заноге, зâруке, залуду, кришно, на вёрёф, ненадёйно, обеднûш, обеднûшка,
одве, оделади, одруке, особито, однапрётка, одтри, слободно, ступдено,
студенко, сôрчено, пеш, пешачка, полъка, полъчка, ппешин, прёкосилу,
тёвно, топтан, тёнко, нîчки, дъртичкî, ботуръчкî, саднечки, устра-
пъчкî, извисок, ѹздалек, ѹздалеко, издебело, изеднûш, изеднûшка, изне-
вицелици, исподък (исполъка), исподъчка, дôглагув, дôпути, подруку,
подпърсти, гôрбом, дâром, дебнешкôм, крадешкôм, кришом, лежешкôм,
мигом, опипом, разлегом, рёдом, скрîшом, наглаву, наглавет, наготово,
надвe, надокрай, надѣли, надъжину, назадъчкî, наёдно, назаём, назгô-
ду, наздр, накалъч, накестермè, накûп, накъркачк, накърс, наман'к,
намерке, наимито, на ноге, наочи, нарапаке (нарапако), напрâзно, напреко,
напрезрûку, на припус, напосдку, напуты, нарамо, нарет, наруке, наруку,
насадца, на силу, на сърце, начёло, наширин, наширину, саднешката,
крадешката, лежешката, одечката, стоечката, пешачка, ўманечко, ўпър-
сти, ѹкуп, ѹстра, цврсто, често и др.;

г) за количество и степень: байà, бàре, бескрай, бол, бдре, бабач, ддста, едвà, едвам, еднùши, ёптен, ддаки, кочкà, малкàчко, малко, млдго, млдшко, наスマлко, мърва, нийшто, ддвшие, преко силу, пдверкe сима ѹманечко ѹпърсти, често и др.;

д) за причина и цел: за кикъ, за нѣшто, за нѣшто, защото и др.;

и др.,
е) за логическое уточнение и модально отношение: *айде* (*айда*), *акире*, *ашик*, *байда* ми ти, *алалем*, *ами*, *барэ*, *барем*, *барёма*, *беки*, *бекима*, *блазэ*, *боже*, *божем*, *божема*, *вёче*, *вёчема* (*вёчима*), *демёк*, *дор*, *дёри*, *дёрима*, *да*, *ёле*, *кокы*, *наадали*, *нёка*, *садэ*, *само*, *сигур*, *сакъин*, *съшто*, *те*, *тека*, *тично*, *тъкмо*, *трёбве*, *уш*, *ушки*, *ушкима*, *чък* и др.

⁹⁴ По-подробно за словообразуването на наречията вж. тук с. 138—141.

⁹⁵ Вж. пак там

Особено място в системата на наречията заемат онези наречия, които имат местоименен корен и приличат на останалите местоимения по субститутивната си функция.

Местоименни наречия. Те биват за място, за време, за начин, за количество и степен и за причина и цел.

а) за място: въпросителни — *докудè, кудè, надèка, одèка, откудè, кам и др.*; показателни — *навàм, натàм, нанатàм, нанавàм (нанавàмо), одовùт, одовùдe, одовùтка, одотùт, отàм (отàмо), отùт, отùва, отùка, отùтка, там (тàмо), тùва, тùка, тудèва (тудèве), тùа и др.*; неопределителни — *донèкude, нèгде, нèкude и др.*; отрицателни — *донèкude, наникude, никude, одникude и др.*; обобщителни — *насèкude, отсèкude, сùде, сèкude и др.*; относителни — *кудè, докудè, откудè; Йаgнето се носи на кèра, кудè има млèгo човèци. Йде пòпвèт и кудè има дрèв без вр, га обикàл'a и се мòли да ѹде дьши;*

б) за време: въпросителни — *ка, кигà, докà, докигà, откà и др.*; показателни — *са, сегà, съгà, досèгà, тъгà, тегà, тегайà (тигайà) и др.*; неопределителни — *донèкига, нèкига, нèкигаш, понèкиги и др.*; отрицателни — *никiga, никigasi и др.*; обобщителни — *сèкига, сèкигаси и др.*; относителни — *кигà, докигà, откигà, откà и др. Кигà (или ка) се опечè йаgнето се извàди од вùрнуту;*

в) за начин: въпросителни — *кикò, откикò и др.*; показателни — *онакà, текà, тèтека; неопределителни — нèкiko, донèkiko и др.*; отрицателни — *никiko и др.*; обобщителни — *сèкiko и др.*;

г) за количество и степен: въпросителни — *кòлко, докòлко, откòлко и др.*; показателни — *тòлко; неопределителни — нèколько; отрицателни — николько; относителни — кòлко, откòлко; Кòлко пàре нòсим, домà че ги дадèm;*

д) за причина и цел: въпросителни — *заштò, дòти, што.* Што се употребява много рядко. Най-висока честота на употребата има дòти.

В царибродския говор се употребяват в служба на относителни местоименни наречия за място (*кудè, докудè, откудè*), за време (*кигà, докигà, откигà, откà*) и за количество (*кòлко, докòлко*) обикновените форми на въпросителните местоименни наречия за място, време и количество.

Трябва обаче да се посочи, че в диалектните материали от няколко млади информатори в селата на север от р. Нишава са записани относителни местоименни наречия като *кудèто, кигàто и кòлкото*, напр.: *Онà тъгàй бèше големà, кòлкото сестрù си. Кигàто бащà ми е дòма, ѹа млèгу-млèгу не говорим.*

Степенуване на наречията. Както в съвременния книжовен български език и неговите диалекти, в царибродския говор някои от наречията се степенуват с частица *по-* за сравнителна степен (*по-добре, по-весело, по-навам, по-насам, по-одовùт, по-озгор, по-сърчено* 'по-енергично, по-бързо' и т. н.), а с частица *най-* за превъзходна степен (*най-добре, най-весело, най-напрет, най-жално, най-сърчено* и т. н.).

Наречията имат самостоятелно ударение и не могат да бъдат проклитики и енклитики.

СЛОВООБРАЗУВАНЕ

Словообразуването⁹⁶ на царибродския говор е от западнобългарски тип и споделя всички характерни особености на българската словообразователна система. Ареалите на словообразователните явления обикновено са много широки. Затова тук функционират категории, средства и отношения, които са общи за южните славянски езици и дори за всички славянски езици. В това отношение е съществено обстоятелството, че в царибродския говор се употребяват с висока честота явления, които са характерни само за българската система, напр.: словообразователните типове с формантите *-ичка, -енце, -иште* (със значение за увеличителност), *-ов, -ев* (за собствени фамилни названия) и др. В същото време тук не се срещат словообразователните средства, които са специфични само за сърбохърватски език, напр.: *-ад* (за събирателни названия), *-ич, -чиh* (за собствени фамилни имена и за умалителни названия), *-аст, -hi* (за прилагателни имена) и др.

Най-много *MnE*⁹⁷ в царибродския говор са образувани със средствата на суфиксния словообразователен начин. Най-богата и развита е словообразователната система на съществителното име. В този говор са образувани и няколко стотици сложни словообразователни структури.

СЪЩЕСТВИТЕЛНО ИМЕ

Словообразователно мотивираните лексикални единици от лексико-граматическата категория на съществителното име са образувани със средствата на няколко словообразователни начина. Според развитостта на структурата си, според качеството системност на елементите си и според количеството на отнасящите се към тях *MnE* словообразователните начини се подреждат в следния ред:

а) афиксен словообразователен начин;

⁹⁶ В това изследване поради липса на място се прави само кратък синхронен очерк за основните категории от словообразователната система на царибродския говор. За методологията вж. по-подробно Р. Божков. Словообразуване на съществителното име в трънския говор. — Год. Соф. унiv., С., 1971, т. 65, 1, 9—31.

⁹⁷ В тази работа много често се използват следните съкращения: *МицЕ* — мотивираща (произвеждаща, изходна) лексикална единица, *MnE* — мотивирана (произведена, производна) лексикална единица, *НО* — називно отношение. Вж. Р. Божков. Цит. съч., с. 3.

- б) безафиксен словообразователен начин;
- в) композиция;
- г) семантичен словообразователен начин.

Афиксният начин включва около 90% от всички *MnE* в говора. Афиксните *MnE* се разпределят в следните разновидности на афиксния словообразователен начин: суфиксация, префиксация и суфиксна префиксация.

Суфиксните *MnE* се обединяват в няколко основни словообразователни разреда: названия на лица, на предмети, на места, на действия, на качества, събирателни названия, названия за умалителност и гальовност, за увеличителност и презрителност. Както в българския език и в неговите диалекти, суфиксният словообразователен начин е най-развитата част на цялата словообразователна система в царибродския говор.

Префиксният словообразователен начин е много слабо развит. Неговите *MnE* са образувани по пространствено или темпорално отношение и запазват граматическата характеристика на *MицЕ*: *оглавнѝк, прѝплот, прेунуче, пречица*.

Суфиксно-префиксните субстантивни *MnE* са малко повече на брой от префиксните *MnE*, но и тази разновидност на афиксния словообразователен начин е слабо развита в царибродския говор: *бездѣтка, бездѣткина, безумъц, зазубица, надѣмак, нарамък, напѣрсн'ак, подбрѣдник, подкум'ак, узелавница* и др. Най-често суфиксно-префиксните *MnE* са образувани, както префиксните *MnE*, по пространствено или темпорално словообразователно отношение.

MицЕ при префиксния и при суфиксно-префиксния словообразователен начин са винаги съществителни имена, а при суфиксния словообразователен начин са най-често вербални, субстантивни и адективни.

Като се изключат някои *MnE*, образувани с турския по произход формант *-цийа*, който се среща във всички български диалекти, в царибродския говор не се открива небългарско суфиксно или префиксно словообразователно средство. Тук намираме много от характерните за българската словообразователна система суфиксни форманти *-енце, -ичка, -иште* (със значение за увеличителност) и др., които или напълно липсват, или имат крайно ограничена функция в съседния южнославянски език и неговите диалекти.

В царибродския говор откриваме много малко на брой *MnE*, образувани със средствата на семантичния словообразователен начин: *дрѣбено 'вид ядене', лѣдено 'сладолед', мѣшано 'вид храна за добитък от сено и слама', прѣдено 'прежда', пѣржено 'вид гостба', тканѣца* и др. Същността на този словообразователен начин се заключава в пренасяне названия на един предмет върху друг въз основа на някаква прилика. Той е единствен словообразователен начин, при който формално *MицЕ* и *MнЕ* не се различават.

Суфиксация

В царибродския говор суфиксният словообразователен начин притежава сложно развита словообразователна система.

Този словообразователен начин има следните разреди: названия за лица (с подразреди за носители на действие, на деятелно отношение към

предмет, на отношение за принадлежност, на качество), названия за предмети, за места, за действия, за качества, събирателни названия, умалително-гальовни и увеличително-презрителни названия.

За образуване на съществителни имена в този говор най-често са използвани следните суфиксни словообразователни форманти: *-а, -ак, -ан, -анин, -ар, -ач, -ик, -ин, -ло, -л'а, -ов, -уша, -ъц, -цийа, -алк'а, -ачка, -иво, -ина, -ица, -ница, -л'ак, -ник, -ол, -ул, -иште, -н'е, -еж, -ба, -н'а, -отийа, -ост, -ома, -ин'а, -аш, -ор, -орийа, -енце, -ичка, -е, -ле, -че, -це, -стина, -ага* и др. Същите словообразователни форманти се използват в една или друга степен в много български диалекти. В царибродския говор има над 80 основни словообразователни типа за образуване на различни съществителни имена.

Най-често използваният називни (словообразователни) отношения са: отношения на вършил на действие към действие, отношение на деятелно лице към предмет като обект на дейност, отношение на склонност на деятелно лице към действие, отношение на сходство на лице с предмет, отношение на принадлежност на лице към предмет, отношение на лица-носители на качество към съответно качество, отношение на оръдие на действие към действие, отношение на предмет като резултат от действие към съответното действие, отношение на място към действие, отношение на определено качество към съответното качество, отношение на определено действие към съответното действие и др. Всички те са често употребявани називни отношения за образуване на съществителни имена в българския език. В над 25 словообразователни типа ударението е окситонно и в над 30 типа то е парокситонно.

Образуване на названия за лица

В царибродския говор словообразователният разред за названия за лица има най-добре развита словообразователна система. Както вече се отбелязва, към него се отнасят четири подразреда: названия на лица-носители на действие; названия на деятелни лица-носители на отношение към субстанция; названия на лица-носители на отношение на принадлежност или произход и названия на лица-носители на качество.

Названията за лица са образувани със средствата на повече от 20 типа. Най-често използваният форманти са: *-ак, -ан, -анин (-чанин), -ар, -ач, -ик, -ин, -ло, -л'а, -ов(-ев), -уша, -ъц, -цийа*. Най-много *MnE* са образувани със следните називни отношения: отношение на вършил на действие към определено действие, отношение на деятелно лице към предмет като обект на дейност, отношение на лице-носител на качество към съответното качество, отношение на принадлежност на лице към субстанция и др.

Субстантивните, вербалните и адективните *MицЕ* са конститутивен елемент в сравнително еднакъв брой словообразователни типове.

Носители на действие

Словообразователният тип с формант *-ач*, вербална *MицЕ* и *НО* – отношение на вършил на действие към съответното действие: *бегач, белач, вардач, вѣйач, влачач, водач, вѣрзач, вѣрзувач, вѣр-*

шач, еледач, збирач, клеветач, кл'увач, косач, къркач, лежач, мазач, мерач, опин'ач, оптегач, орач, пийач, пластач, помагач, поткарувач, постил'ач, пофтарач, прегач, продавач, простирач, разбивач, ранач, ринач, рогач, спирач, свирач, скубач, товарач, шивач, штавач и др.

Формантът функционира без варианти и няма допълнително семантично натоварване. Има широко мотивиращо поле — преходните глаголи от несвършен вид. *МицЕ* са предимно немотивирани глаголи (с изключение *покарувам, продавам*). В семантично отношение характерът на *МицЕ* — глаголи от несвършен вид — запазва отсянката на повторителност и в значението на *МнЕ*.

При по-подробен анализ на *НО* се откриват две негови разновидности: отношение на вършил на действие към съответно действие, по което е назовано лицето: *вейч, вършич, мазач, орач, шивач*, и склонност на действително лице за извършване на определено действие: *къркач, лежач, пийач, скубач* и др. Този тип е много живо словообразователно средство, без конкуренция от друг словообразователен тип. Ударението закономерно пада върху последната сричка на *МнЕ*.

Словообразователен тип с формант *-ник*, вербална *МицЕ* и *НО* — склонност на лице към действието, изразено със значение на *МицЕ*: *бележник* 'човек, който бележи за сечене дърветата в гората', *издник*, *печалник*, *работник*, *расипник*, *скитник* и др.

-ник функционира без варианти и в плана на съдържанието няма допълнително значение. Фонемо-морфемната граница е ясна. *МицЕ* са немотивирани и мотивирани глаголи от несвършен вид. Мотивиращото поле е потенциално широко, но *МнЕ* не са многобройни. Те обаче не изпитват конкуренция от образувания на други словообразователни типове и се употребяват в говора на всички села.

Словообразователният тип е индиферентен към ударението и то запазва мястото, което има в *МицЕ*.

В царибродския говор се срещат много рядко единични случаи, при които формант *-ник* се свързва със субстантивни *МицЕ*: *пъкосник, побийник*.

Словообразователен тип с формант *-чиц*, вербална *МицЕ* и *НО* — склонност на вършил на действие към съответното действие: *ловчиц, лъжчиц, певчиц, свирчиц*. В плана на изразяването формантът няма варианти и в плана на съдържанието му липсва допълнителна натовареност. *МицЕ* са немотивирани глаголи, най-често от несвършен вид. Въпреки широкото мотивиращо поле, което има този тип, *МнЕ* са малко на брой. Но се употребяват от всички възрастови групи информатори. Фонемоморфемната граница не е усложнена. Ударението във всички случаи е окситонно. Образуванията на този тип в отделни случаи се конкурират от словообразователни тип с формант *-чица*: *ловчица — ловчийца, свирчица — свирчийца*. В тези случаи образуванията на двата типа са пълни синоними.

Словообразователен тип с формант *-ла*, глаголна *МицЕ* и *НО* — отношение на действително лице към определено действие: *прел'а, родул'а, ткал'а*. *МицЕ* са немотивирани преходни глаголи от несвършен вид. Тези форми на *МнЕ* се отнасят за трите рода — мъжки, женски и среден. *МнЕ* са много малко на брой и се срещат рядко в го-

вора на младото поколение. Ударението пада върху вокала пред форманта.

Словообразователен тип с формант *-ло*, вербална *МицЕ* и *НО* — склонност на лице към определено действие, схващано като негово отрицателно качество: *зийапло, литкало, пискало, пл'амало, пърпн'ало, чаврило, цвъркало* и др.

Формантът има свойството да внася елемент на отрицателна субективна отсянка в значението на *МнЕ*. *МицЕ* обикновено са немотивирани глаголи. Границата между *МицЕ* и форманта не е усложнена. Ударението закономерно се привлича от форманта и е парокситонно. *МнЕ* са названия на лица-носители на отрицателно качество, свързано с основното значение на *МицЕ*. Този тип названия се употребяват от всички информатори. Образуванията като *зийапло, литкало* и т. н. се употребяват за трите рода в единствено число, а в множествено число тяхната употреба е силно ограничена.

Словообразователен тип с формант *-ла*, глаголна *МицЕ* и *НО* — склонност на лице-вършил на действие, схващано като негово отрицателно качество: *букл'а, дрэм'а, дриск'а, жмил'а* 'човек с притворени очи', *лъжл'а, мижл'а* 'човек, който не вижда нормално', *мърл'а, рошил'а, смъкл'а, слекл'а, шмугл'а* 'човек се появява там, където не му е работата', *штрокл'а, штърбл'а*.

Формантът няма варианти, но в плана на съдържанието има способност да внася елемент на отрицателна отсянка в значението на произведените думи. *МицЕ* са непреходни и преходни глаголи от несвършен вид, които по структура са обикновено немотивирани. Мотивиращото поле е широко, но откритите *МнЕ* не са многобройни. Фонемо-морфемната граница е ясна. Ударението остава на мястото, което има в *МицЕ*.

Носители на действително отношение към предмет

Словообразователен тип с формант *-ар*, субстантивна *МицЕ* и *НО* — отношение на действително лице към предмет като обект на негова дейност: *брашнár, бубár, бъчвár, вал'авичár, винár, воdár, воденичár, воловár, вратár, вретен'ár, вратár, гайдár, говедár, гръbár, гуслár, гърничár, дървár, жабár, житár, златár, йабълкár, йагништár, йайчár, южár, камен'ár, каруцár, кл'учár, кожár, кожувár, кокошикár, колár, количкár, кон'ár, коритár, кравár, крушár, кучкár, лешинчár, магариштár, малинár, маслár, медár, мек'ичár, месár, мечкár, млекár, мливар, обущатár, опънчár, офчár, пърстен'ár, свадбár, свин'ár, тиквár, цветár, шилегár и др.*

Формантът *-ар* няма варианти. *МицЕ* са имена на животни, растения, плодове и др. Преобладават немотивиранны *МицЕ*. Границата между форманта и *МицЕ* е добре очертана. По-характерни са следните фонемо-морфемни изменения: в повечето случаи фонема *и* пред форманта *-ар* се променя съответно в *и* и *е*: *офца — офчár, йайце — йайчár, шилеже — шилегár*. *МицЕ* в някои случаи са множествените форми на съответните думи: *гърница — гърничár, магаришта — магариштár*.

По този словообразователен тип са образувани многобройни названия за лица, които се употребяват често в говора на всички села и при всички информатори. Отнася се за един много характерен словообразователен тип. Ударението пада винаги на последната сричка от структурата на *MnE*.

В този словообразователен тип са събрани названия на лица, образувани по отношение на лице към субстанция като обект на някакъв вид дейност. В това общо називно отношение можем да открием няколко разновидности: най-общо отношение на лице към субстанция като обект на дейност (отглеждане, пасене, хранене, пазене и др. на животни, растения) — *бубár, воловár, говедár, йабълкár, йагништár, кравár, офчár, свин'ár* и др.; отношение на лицето-производител към произвежданния предмет — *бъчвар, гайдár, времен'ár, коритár* и др.; отношение на деятелно лице към мястото на действие — *вал'авичár, воденичár*.

Словообразователен тип с формант *-цийа*, субстантивна *MицЕ* и *НО* — отношение на деятелно лице към предмет като обект на действие или средство за действие: *барабанцийа, бозайцийа, босанцийа, вайтонцийа, варцийа, жичкацийа, кавалцийа, кавецийа, калцийа, рек'цийа, соборцийа, тенек'цийа, тупанцийа, тутунцийа*.

След краесловна беззвучна съгласна формант *-цийа* се редува с *-чийа*: *вал'акчийа*. В плана на съдържанието формантът внася освен категориалното значение, и допълнителна семантична отсянка за презрителност и хиперболизиране на качеството. Образуваните *MnE* се срещат по-често в говора на старите хора, а в езика на младите информатори тези названия се използват с по-силно изразена презрителност. Този формант (турски по произход) се открива и в много турски думи, които се срещат още в говора на царибродчани: *алвацийа, бакърцийа, гайтанцийа, саирцийа* и др. Формантът *-цийа* закономерно привлича ударението, което пада без изключение върху първата гласна от състава на форманта.

В царибродския говор са открити само единични случаи, при които формантът *-цийа* и неговият вариант *-чийа* се свързват с глаголни *MицЕ*: *задеваччийа, свирчийа*.

Словообразователен тип с формант *-л'a*, субстантивна *MицЕ* и *НО* — отношение на лице към предмет: *вѣшл'a, дрѣпл'a, шүгл'a*.

Формантът няма варианти. *MицЕ* са съществителни имена от различни семантични групи. *НО* се характеризира с обстоятелството, че значението на *MицЕ* се използва за определяне на важна особеност на лицето, изразена с *MnE*: *вѣшл'a* е човек, който има *вѣшик'e* и т. н. По този словообразователен тип са образувани само няколко названия за лица, които се употребяват от всички информатори. Ударението запазва мястото, което има в *MицЕ*.

Словообразователен тип с формант *-уша*, субстантивна *MицЕ* и *НО* — отношение на сходство между назованото лице и лицето, означено с *MицЕ*: *бабўша, майк'ұша, свекървұша*.

Формантът функционира без варианти. *MицЕ* са роднински названия. *НО* е отношение на прилика между лицата, назовани с *MицЕ* и *MнЕ*. Допълнителна натовареност формантът няма. Фонемо-морфемната граница е ясна. *MнЕ* са много ограничени на брой. Ударението винаги пада

върху първия вокал на суфиксса, т. е. парокситонно. Посочените *MнЕ* имат много честа употреба в говора на всички села.

Носители на отношение на принадлежност или произход

Словообразователен тип за образуване на собствени фамилни имена с формант *-ов(-ев)*, субстантивна *MицЕ* и *НО* — отношение на принадлежност на лице към субстанция (название на лице): *Александров, Андреев, Андров, Арсов, Асéнов, Беданов, Бышков, Вáсов (Вáсеев), Васíлов (Васíлев), Велинов, Вéнков, Веселинов, Георгиев, Глигоров, Гдov, Гдеин, Гdшев, Г'древ, Дáнков, Дáнчев, Димов, Драганов, Еленков, Златев, Златков, Иванов, Ильин, Ивáнов, Иорданов, Кáменов, Кýрилов, Кýров, Колев, Костадинов, Крýлов, Лáзаров, Лéков, Лýлов, Лýбенов, Мануйлов, Микайллов, Мильев, Мйтков, Младенов, Николов, Павлов, Панайдотов, Петков, Петрóв, Радославов, Рáтков, Рáшков, Рýстев, Спасéнов, Стáйков, Станишев, Стéванов, Стойáнов, Тáсев, Тáсков, Тодоров, Тóмов, Тóшев, Тройáнов, Цветáнов, Цветков и др.*

Формант *-ов(-ев)* е общобългарско словообразователно средство за собствени фамилни названия. Вариантът *-ев* се среща по-рядко в състава на *MнЕ*. Фонемо-морфемната граница е много ясна. *MицЕ* са собствени лични имена: *Асен, Богдан, Борис, Кирил, Симеон, Цветан* и др. По този словообразователен тип са образувани всички собствени фамилни имена. *MнЕ* са многобройни и без изключение се употребяват от всички информатори.

Ударението в повечето случаи запазва мястото, което има в *MицЕ*, но съществуват и примери, които показват, че формантът притежава способност да привлече ударението върху последната сричка: *Павлов, Петков, Петрóв, Тодоров, Цветков*.

Словообразователен тип с формант *-анин* (*-чанин*), субстантивна *MицЕ* и *НО* — отношение на принадлежност или произход на лице към субстанция (селищно или териториално понятие): *беркдфчанин, врачанин, грачанин, драгоманчанин, петърлашчанин, пиротчанин, сел'анин, царибротчанин* и др.

В повечето *MнЕ* откриваме вариант на форманта *-чанин*. В плана на съдържанието няма допълнителни натоварвания. При свързването на форманта с *MицЕ* на фонемо-морфемната граница се забелязват следните промени: съгласна *ц* се редува със съгласна *ч* и съгласна *д* се редува със съгласна *ч*: *Враца — врачанин, град — грачанин*. По този словообразователен тип са образувани сравнително повече *MнЕ*, които се употребяват в говора на всички информатори. Ударението в някои случаи остава на мястото, което има при *MицЕ*, но в повечето случаи се привлече от форманта с една или повече срички назад: *прачанин, царибротчанин* и т. н.

Словообразователен тип с формант *-ин*, субстантивна *MицЕ* и *НО* — отношение на произход или принадлежност на лице към предмет (национално, териториално понятие): *арабин, арапин, болгарин, сърбин, турчин* и др.

Формантът *-ин* няма варианти, а в плана на съдържанието е носител единствено на категориалното значение. Фонемо-морфемната граница меж-

ду -ин и *МицЕ* не е усложнена. *МицЕ* са обикновено немотивирани съществителни собствени имена. *МиE*, образувани със средствата на този словообразователен тип, не са много на брой. По принцип ударението запазва мястото, което има при *МицЕ*: *Сърбийа — сърбин*. При свързване на формант -ин с *МицЕ* последните два вокала от изходната основа изпадат, а съгласната ц от *МицЕ*, която се оказва непосредствено пред форманта, се редува с ч: *Търцийа — търчин*. Формант -ин откриваме още в много турски думи като *амалин, арнаутин, бек'арин, душманин* и др.

Словообразователен тип с формант -ъц, субстантивна *МицЕ* и *НО* — отношение на принадлежност или произход на лице към предмет (териториално, етнографско, национално или др. понятие): *албанъц, врачанъц, германъц, горно криводолъц, загоръц, македонъц, ромънъц, совийанъц* и др.

Основната форма на форманта макар и рядко се редува с -анъц: *врачанъц, совийанъц*. Краесловната фонема ц от *МицЕ* се редува с фонема ч: *Враца — врачанъц*. *МицЕ* са названия на държава, градове, села, етнографски области и др. Фонемо-морфемната граница между форманта и *МицЕ* е относително ясна. При образуване на формата за множествено число фонема ї от състава на форманта изпада: *албанъц — албанци*. Названията, образувани със средствата на този словообразователен тип, се употребяват редовно в говора на всички информатори. Ударението пада върху първата гласна от състава на формант -анъц, а при всички останали образувания запазва мястото, което има в *МицЕ*.

Носители на качество

Словообразователен тип с формант -ак (-'ак), адективна *МицЕ* и *НО* — отношение на лице-носител на качество към съответното качество, което го характеризира: *бедн'ак, бързак, дебелак, голтак, десн'ак, дивак, залупн'ак, збутан'ак, левак, набожн'ак, новак, натурн'ак 'натрапник', острак 'нервен, несговорчив човек', растурн'ак и др.*

Пред форманта -ак фонемата н е винаги палatalна съгласна въпреки обстоятелството, че в краесловна позиция в *МицЕ* винаги е твърда съгласна: *бедън, десън* и т. н. В единствен пример голтак вариант на -ак е -так. В плана на съдържанието формант -ак внася допълнително семантична характеристика за хиперболизиране на значението, изразено с *МиE: збутан'ак, натурн'ак*. *МицЕ* са мотивирани и немотивирани прилагателни имена. Някои от тях по произход са адективизирани страдателни причастия: *залупн'ак, збутан'ак* и др. При свързване на форманта с *МицЕ* фонема ї от краесловната сричка на *МицЕ* изпада: *бедън+ак — бедн'ак* и т. н. При някои от префигираните *МиE* ударението запазва мястото, което има в *МицЕ*. При всички останали случаи то се привлича от форманта и пада върху последната сричка на *МиE*. По този словообразователен тип са образувани сравнително много названия за лица-носители на качество, които се употребяват в говора на всички села и при всички информатори.

Словообразователен тип с формант -ик, адективна *МицЕ* и *НО* — отношение на лице-носител на качество към съответното качество: *безджник, безвърник, бездълник, бесрамник*,

болник, годеник, грешник, грозник, завареник, имитник, мазник, мизерник, мръсник, недайник, некадърник, преселник, размирник, ръненик, сметеник, чуваник.

МицЕ са в повечето случаи адективизирани страдателни причастия. При свързването на форманта -ик с *МицЕ* от последната сричка на изходната основа изпада фонема ї: *блън+ик — болник* и т. н. Формантът няма варианти в плана на изразяването и не носи допълнителна семантична отсянка в значението на *МиE*.

Поради обстоятелството, че *МицЕ* са по произход страдателни причастия, в някои случаи *МиE* са типични носители на страдателно отношение. При някои *МиE* ударението запазва мястото, което има в *МицЕ*, а при други то е окситонно. По този словообразователен тип са образувани сравнително повече названия за лица, които се употребяват редовно в говора на всички информатори.

Словообразователен тип с формант -ъц, адективна *МицЕ* и *НО* — отношение на лице-носител на качество към съответното качество: *връскавъц, големъц, гордел'ивъц, жъмбавъц 'човек с криви устни', к'исалъц, к'дравъц, лакомъц, л'игавъц, мързел'ивъц, мъртавъц, пъскавъц, пришелъц, първъц, светъц, свидл'ивъц, слепъц, стардъц* и др.

Формантът -ъц функционира само с основната си форма. *МицЕ* са предимно производни прилагателни имена. Границата между формант и *МицЕ* е много ясна. По този словообразователен тип са образувани сравнително много названия за лица-носители на качество. Примерът *голованъц* показва, че е било възможно суфикс -ъц да се свърза с *МицЕ*, които са образувани със средствата на словообразователен тип с формант -ан за названия на лица-носители на отрицателно качество: *голован — готован* — *голованъц*. Други примери за взаимоотношенията между двата словообразователни типа не бяха открити.

При някои *МиE* ударението запазва мястото, което има при *МицЕ*, но не са малко случаите на *МиE* с окситонно ударение: *мъртъвъц, светъц, слепъц, стардъц*.

МиE се срещат често в говора на всички села от царибродския район и са напълно живи образувания за названия на лица.

Словообразователен тип с формант -ан, адективна *МицЕ* и *НО* — отношение на лице-носител на качество към съответното качество като характеристика негова особеност: *великан, големан, дебелан*.

Формантът -ан няма варианти. *МицЕ* са непроизводни прилагателни имена. Ударението винаги се привлича от форманта и пада върху последната сричка. *МиE* са много малко на брой, но се употребяват често в говора на всички информатори. Тези образувания имат отсянка на презрителност и по това се различават от образувания на словообразователния тип с формант -ъц: *големъц — големан*.

Словообразователен тип с формант -ча, адективна *МицЕ* и *НО* — отношение на лице към качество, което се схваща като важна негова отрицателна черта: *белча, глъфча, гърпча, к'дрча, к'дрча* и др.

Формантът -ча няма варианти и фонемо-морфемната граница с *МицЕ* не е усложнена. В плана на съдържанието освен на значение за лице фор-

мантът е носител на допълнителна семантична отсянка за отрицателно качество. Това словообразователно средство съответствува на суфикс -чи в книжовния български език: глѫчо, к'дро. Формантът в повечето случаи се свързва с основата на *МицЕ* след изпадане на адективния суфикс -ав(-аф): гѣрб(ав)+ча — гѣрпча и т. н. При непроизводните *МицЕ*-ча се прибавя направо към прилагателното име: бел+ча — белча, глუф+ча — глѫфча. *МицЕ* са мотивирани и немотивирани прилагателни имена. Словообразователният тип е характерно средство за образуване на названия на лица с отрицателна семантична характеристика. Ударението запазва мястото, което има в *МицЕ*.

Словообразователен тип с формант -ар, адективна *МицЕ* и *НО* — отношение на лице-носител на качество към съответното качество: глѫр, глупаr.

Формантът няма варианти. *МицЕ* са непроизводни прилагателни имена. В значението на *МицЕ* има семантична отсянка на презрителност. Ударението е окситонно. *МицЕ* са много малко на брой, но се употребяват в говора на всички информатори.

Образуване на названия за лица-жени от словообразователните типове за лица от мъжки род

Названия за лица-жени се образуват от словообразователните типове за мъжки род по следните модели:

С формант -ка:

а. От *МицЕ* с формант -ар: воловаrка, вретен'аrка, дърваrка, йайчарка, краваrка, малинаrка, млекаrка и т. н. Формант -ка се прибавя директно към *МицЕ*.

б. От *МицЕ* с формант -ач: водачка, гледачка, збирачка, пластачка, помагачка, продавачка, шивачка. Формантът -ка се свързва директно с *МицЕ*.

в. От *МицЕ* с форманти -ин, -анин(-чанин): беркдфчанка, българка, врачанка, драгомаnчанка, пиротчанка, царибродчанка. Формантът -ка се свързва с *МицЕ* след изпадане на формант -ин: пиротчанин — пиротчанка.

г. От *МицЕ* с формант -ъц: албанка, германка, македонка, совийанка. Формантът -ка се свързва с *МицЕ* след изпадане на -ъц.

д. От *МицЕ* с формант -цийа: бозацък'a, соборцик'a, алвацък'a. Фонетичният вариант на формант -ка се прибавя към *МицЕ* след изпадане на краесловните фонеми -аa.

С формант -ачка:

От *МицЕ* с формант -ак: десн'аrка, дивачка, левачка.

С формант -ща:

а. От *МицЕ* с форманти -ик и -ник: бездомнница, бесръмница, изедница, мизерница, некадърница, ръненица, расипница, скитница.

б. От *МицЕ* с формант -ъц: к'дравица, л'ѝгавица, светица, старица и др.

Ударението закономерно не променя мястото, което има при словообразователните типове от мъжки род.

Образуване на названия за предмети

Както всички български диалекти, царибродският говор има сложна мрежа от словообразователни типове, средства и отношения за образуване на названия за предмети.

Анализът на диалектния материал показва, че за образуване на названия за предмети в царибродския говор са използвани над 22 словообразователни типа, около десетина от които обхващат над 70% от всички мотивирани названия на предмети. В структурата на *МицЕ* за названия на предмети откриваме следните по-важни суфиксални форманти: -а, -ак, -алк'a, -ачка, -ач, -иво, -ина, -ица, -ло, -л'ак, -ник, -ол', -ул', -ъц и др. Най-много *МицЕ* за названия на предмети са образувани с форманти: -ло, -ак, -алк'a, -ица, -л'ак, -ица и др.

В повече от 60% от *МицЕ* откриваме глаголна изходна основа. Субстантивните и адективните изходни основи участват значително по-рядко в словообразователния процес за названия на предмети.

Анализът на плана на съдържанието на *МицЕ* за названия на предмети показва, че *НО* — отношение на предмети-носители на действие към съответното действие — е най-често използваниото словообразователно отношение.

За образуване на названия за предмети в царибродския говор не са използвани словообразователни средства, които да са непознати на българските диалекти и на българския книжовен език.

Основни словообразователни типове в говора са:

Словообразователен тип с формант -ачка, глаголна *МицЕ* и *НО* — отношение на предмет като оръдие за действие със съответното действие: вейдъчка, вършишка, игръчка, косачка, кълцъчка, опин'аrка, потиръчка, пърскъчка, разметъчка, разреваrчка, 'снегоричка', ринъчка, сейчка 'редосеялка', спиръчка, съпин'аrка 'спирачно приспособление за спускане на волски коли по стръмен път' и др.

Присъединяването на формант -ачка с *МицЕ* не е свързано с последващи фонемо-морфемни изменения. *МицЕ* са немотивирани и мотивирани преходни глаголи. *МицЕ* са названия на средства и оръдия за действие. В царибродския говор са образувани сравнително многобройни названия на оръдия за действие със средствата на този словообразователен тип, които се използват в говора на всички села. Формантът има способност закономерно да привлича ударението, което винаги пада върху първата гласна от състава на суфекса, т. е. ударението е парокситонно.

Словообразователен тип с формант -алк'a (-илк'a, -улк'a), вербална *МицЕ* и *НО* — отношение на предмет като оръдие за действие към съответното действие: бесилк'a, брисалк'a, завъртулк'a, закопчалк'a, застайлк'a, гребалк'a, дърникулк'a, истривалк'a, маалк'a, мерилк'a, пишталк'a, огрибалк'a, повратулк'a 'прът, с който се обръща сено', постилк'a, прашулк'a, пържалк'a 'дървена лъжица, с която се разбърква пържещото се месо', расукалк'a 'точилка за баница и др. под.', совалк'a, ступалк'a 'стъпало на чорап', цедилк'a и др.

Формантът -алк'a освен с основната си форма функционира и чрез своите варианти -илк'a и -улк'a, вторият от които има по-рядка употреба. Този словообразователен тип е неутрален към глаголните категории преходност, вид и мотивираност — немотивираност. Затова мотивиращо-

то поле е потенциално много широко. Фонемо-морфемната граница е ясна въпреки разнообразния характер на *МицЕ*. *МиE* са много на брой и се срещат в езика на всички информатори. Ударението закономерно се привлича от форманта и е във всички случаи парокситонно.

Словообразователен тип с формант -ло (-ало, -ило), глаголна *МицЕ* и *НО* — отношение на предмет като оръдие за действие към съответното действие: *бесѝло, бучкало* 'бутало за мътилка, в което се приготвя масло от прясно мяко', *видало* 'приспособление за осветление с газ', *вързлѝ* 'синджир, въже и др. под. за връзване на животни' *гладѝло, греблѝ, драскало, дуало* (и *дувало*), *цирѝло* 'приспособление за стриване на коприва и др. под.', *запин'ало, клепало, косило, кречетало, кълца*ло, *мерило* 'уред за мерене, теглилка', *наметало, облегало, одило* 'стъпало на чорап', *опин'ало* 'късо дърво за стягане на самар', *острило, повратало* 'прът, който служи за превъртане на кросното на тъкачен стан', *пушкало, пърдало* 'ручило на гайда', *ручило, стойало* 'приспособление, което служи на малко дете да стои право', *ступало, стърдело, точило, цедило, чепкало* 'приспособление за ръчно чепкане на вълна', *чукало* и др.

Формантът -ло има два разширени варианта -ало и -ило, които се употребяват много по-често от основната форма. В плана на съдържанието формантът е носител само на категориално значение за оръдие за действие. На фонемо-морфемната граница не се откриват промени. *МиE* са много на брой. Този словообразователен тип, както навсякъде в българския език, е типично средство за образуване на названия за оръдия на действие. Ударението при разширенияте форми на форманта е парокситонно, а при основната форма е окситонно.

Образователен тип с формант -ъц (-авъц), вербална *МицЕ* и *НО* — отношение на предмет към действие, което го характеризира предимно по функция: *вал'авъц, зглобъц, гледъц, поклопъц, скрипъц*.

Формантът има една разширена форма -авъц, която не се среща често. *МицЕ* са мотивирани и немотивирани глаголи. *МиE* са малко на брой, но се употребяват в говора на всички села. Ударението в повечето случаи запазва мястото, което има в *МицЕ*.

Словообразователен тип с формант -л'ак, вербална *МицЕ* и *НО* — отношение на предмет като резултат от действие към съответното действие: *апл'ак* 'плод, от който една част е отгризана' *оапл'ак* 'нещо, което е отхапано', *огръзл'ак, отрдихл'ак* 'нещо, на което някоя част е строшена', *помързл'ак* 'нещо, което е измръзнало от студ', *скапл'ак* и др.

Формантът няма варианти. Освен категориалното значение за предмети — резултат от действие, формантът внася допълнително значение на отрицателна оценка. *МиE* имат висока честота на употреба в говора на всички информатори. Ударението запазва мястото, което има при *МицЕ*.

Словообразователен тип с формант -ач, вербална *МицЕ* и *НО* — отношение на предмет като оръдие за действие към съответното действие: *бийач, огърла'ач, оптегач, разбивач*.

Формантът участва в образуването на названия за предмети само с основния си вариант. *МицЕ* са мотивирани и немотивирани глаголи. Образуваните названия не са много на брой, но се срещат в говора на

всички села. Ударението във всички случаи се привлича от форманта и пада на последната сричка.

Словообразователен тип с формант -иво, глаголна *МицЕ* и *НО* — отношение на предмет (вещество) към действие: *вариво, гориво, мливо, плетиво*.

Формантът няма варианти. В плана на съдържанието няма допълнителни натоварвания. Образуваните *МиE* са малко, но се употребяват от всички носители на царибродския говор. Ударението обикновено запазва мястото, което има при *МицЕ*, но се среща и изключение: *плетиво*.

Словообразователен тип с формант -ица, адективна *МицЕ* и *НО* — отношение на предмет (вещество), носител на качество към съответното качество: *авъсковица* 'ракия от вид сливи', *гроздовица, щанковица, крушовица, ръженница, сликовица*.

Формантът няма варианти и не изпълнява допълнителни семантични функции. *МицЕ* са производни прилагателни имена. Фонемо-морфемната граница е ясно очертана. *МиE* не са много и се отнасят към строго определено семантично гнездо — названия на видове ракия. Ударението по принцип пази мястото, което има при *МицЕ*, но са възможни и изключения: *ръженница*.

По същия словообразователен тип са образувани и отделни названия за предмети — оръдия за действие: *буквица, гайдунница, дреновица, колесница, лесквица*.

Словообразователен тип с формант -ак (-ил'ак), глаголна *МицЕ* и *НО* — отношение предмет-оръдие на действие към съответното действие: *полупак, залупак, цедилн'ак, чурилн'ак*.

МицЕ са преходни глаголи. С формант -ак и неговия разширен вариант не са образувани многобройни *МиE*, но изцяло са застъпени в говора на всички информатори. *МиE* с основната форма на форманта имат окситонно ударение, а в останалите случаи ударението е парокситонно.

Словообразователен тип с формант -ило, адективна *МицЕ* и *НО* — отношение на предмет (вещество) — носител на качество към качество: *белило, зеленило, синило, църнило*.

Формант -ило няма варианти. *МицЕ* са немотивирани прилагателни имена. *МиE* са ограничени по брой, но се употребяват в говора на всички села. Формантът закономерно привлича ударението върху първата гласна от състава си.

Словообразователен тип с формант -ол', вербална *МицЕ* и *НО* — отношение на предмет-носител на действие към съответното действие: *бъцкол'* 'вид бодил', *вързлол'* 'върчкол', *жвакол'*, *затискол'*, *ракол'* 'храчка', *сивол'* 'извивка, завой'.

Формант -ол' няма варианти. *МицЕ* са мотивирани и немотивирани преходни глаголи. *МиE* се срещат в говора на всички информатори. Ударението навсякъде е окситонно.

Словообразователен тип с формант -ъц и субстантивни *МицЕ*: *гръбенъц, квасъц, клинъц, клопатъръц, колъц, кондопъц, сълпъц*.

В плана на изразяването формант -ъц няма варианти. В плана на съдържанието интересно явление представляват *МиE* на този словообразователен тип, защото от съвременно гледище присъединяването на фор-